

AJER
AKADEMIC JOURNAL OF
EDUCATIONAL RESEARCH

ISSUE 2

**AKADEMIC JOURNAL
OF EDUCATIONAL RESEARCH (AJER)
INTERNATIONAL SCIENTIFIC JOURNAL**

February 2025

WWW.AJERUZ.COM

International Scientific Journal
AKADEMIC JOURNAL OF EDUCATIONAL RESEARCH (AJER)
February 2025

Tashkent 2025

"Academic Journal of Educational Research (AJER)" magazine publishes in the form of scientific articles the results of scientific research conducted by professors and teachers of higher education institutions and independent researchers in our Republic and International. Also, scientific articles of the employees who are working in the international and other scientific institutes, production organizations and enterprises of our Republic and conducting scientific research will be included in the magazine.

All articles were posted to the journal's electronic scientific base at www.ajeruz.com

Editorial

Chief editor
Technical editor

Arzikulov Zayniddin
Lutfiddinov Ziyodxon

Ilmiy tahririyat kengashi	
Myxamedov Gafurjon Isroilovich	O'zbekiston Respublikasi fan arbobi, Kimyo fanlari doktori, professor Chirchiq davlat pedagogika universiteti
Eshchanov Baxodir Xudayberganovich	Fizika-matematika fanlari doktori, professor Chirchiq davlat pedagogika universiteti
Tadjibaev Ikrom Uralbayevich	Fizika-matematika fanlari doktori, dotsent Chirchiq davlat pedagogika universiteti
Fayzullaev Normurot Ibodullaevich	Texnika fanlari bo'yicha fan doktori (DSc), professor Samarqand davlat universiteti
Abduraxmonov Ergashboy	Kimyo fan doktori, professor Samarqand davlat universiteti
Qurbanova Aypara Djoldasovna	Kimyo fanlari nomzodi, dotsent Chirchiq davlat pedagogika universiteti
O'roqov Sirojiddin Xudayberdiyevich	Biologiya fanlari doktori (DSc), dotsent Samarqand davlat universiteti
Turayev Baxodir Xatamovich	Iqtisod fanlari doktori, professor Toshkent davlat transport universiteti
Negmatova Shaxzoda Shuxratovna	Falsafa fanlar doktori, professor O'zbekiston – Finlandiya pedagogika instituti
Ergashev Suxrob Muxiddinovich	Tarix fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD) Vazirlar Mahkamasi huzuridagi Imom Buxoriy xalqaro ilmiy-tadqiqot markazi ilmiy xodimi
Raxmonov Dustmurod Abdunazarovich	Falsafa fanlar bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent Toshkent amaliy fanlar universiteti
Irzayev Bahrom Shaymamatovich	Tarix fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent Qatag'on qurbonlari davlat muzey
Usarov Jabbor Eshbekovich	Pedagogika fanlari doktori, professor Chirchiq davlat pedagogika universiteti
Ximmataliyev Do'stnazar Omonovich	Pedagogika fanlari doktori, professor Chirchiq davlat pedagogika universiteti
Bunyamin Maftuh	Indonesian education university Prof. Dr, M.Pd., M.A. Vice Rector for Research, International Affairs, Partnership, and Business
Buxoriy Ahmad Muslim	Indonesian education university P.hD Director for Directorate of International Affairs
Xamrayev Abdurashid Jurakulovich	Tibbiyot fanlari doktori, professor Toshkent pediateriya tibbiyot instituti
Baykulov Azim Kenjayevich	Tibbiyot fanlar nomzodi, dotsent Samarqand Davlat tibbiyot unversiteti
Niyozov Xakim Bakoyevich	Veterinariya fanlari doktori, professor Samarqand davlat veterinariya meditsinasi, chorvachilik va biotexnologiyalar universiteti
Axmurzayev Shavkat Isakovich	Qishloq xo'jalik fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent Toshkent davlat agrar universiteti

AUTIZM SINDROMLI BOLALARNI DIAGNOSTIKA QILISHNING MOHIYATI

Ximmataliyev Do'stnazar Omonovich

Chirchiq davlat Pedagogika universiteti Pedagogika fakulteti

p.f.d. (DSc), professor

Raxmatullayeva Madinaxon Murodjon qizi

Chirchiq davlat Pedagogika universiteti Pedagogika fakulteti

Maxsus pedagogika surdopedagogika yo'nalishi 1-kurs magistranti

Anatatsiya. Autizm spektrining buzilishi (ASB) - bu nevrologik rivojlanish xususiyatiga ega bo'lgan, asosan, ijtimoiy muloqot va kommunikatsiya qobiliyatlarini cheklaydigan va takrorlanuvchi xatti-harakatlar bilan ajralib turadigan bir holatdir. Autizm sindromli bolalarga tashxis qo'yish, ularning rivojlanish xususiyatlari va ijtimoiy, hissiy holatlarini o'rganish orqali amalga oshiriladi. Tashxis qo'yish jarayoni juda muhim, chunki u bolalarga mos keluvchi terapevtik va reabilitatsion yondoshuvlarni tanlashda asos bo'lib xizmat qiladi. Autizm tashxisi qo'yishda klinik alomatlar, nevrologik testlar, psixologik tekshiruvlar va ijtimoiy muloqot ko'nikmalarini baholash kabi bir nechta metodlardan foydalaniladi. Tashxisning o'ziga xos xususiyatlari shundaki, har bir autizmli bola individualdir va ularda alomatlar turlicha ifodalangan bo'lishi mumkin. Shuning uchun, tashxisni qo'yish uchun ko'p qirrali yondoshuv zarur, bunda mutaxassislar bolani individual ravishda baholashlari kerak. Autizm sindromini erta aniqlash va to'g'ri tashxis qo'yish, bolaga muvofiq davolash va reabilitatsiya choralari ishlab chiqilishiga, shuningdek, o'zgaruvchan va rivojlanayotgan rivojlanish jarayonida ularga qo'llaniladigan yordamni samarali qilishga yordam beradi.

Annotation. Autism spectrum disorder (ASD) is a neurodevelopmental condition characterized primarily by limited social interaction and communication skills and repetitive behaviors. Diagnosing children with autism syndrome is carried out by studying their developmental characteristics and social and emotional conditions. The diagnostic process is very important because it serves as the basis for choosing the appropriate therapeutic and rehabilitation approaches for children. Several methods are used to diagnose autism, including clinical symptoms, neurological tests, psychological examinations, and assessment of social communication skills. The peculiarity of the diagnosis is that each autistic child is individual and their symptoms may be expressed differently. Therefore, a multifaceted approach is necessary to make a diagnosis, in which specialists should evaluate the child individually. Early detection

and correct diagnosis of autism syndrome will help to develop appropriate treatment and rehabilitation measures for the child, as well as to make the support applied to them in the process of changing and developing development more effective.

Kalit so'zlar: *Autizm sindromi, M-CHAT , CASD , ADOS , SCQ , CARS*

Key words: *Autism sindromi, Autism Diagnostic Interview Revised (ADI-R), Autism Diagnostic Observation Schedule (ADOS), Childhood Autism Test (CHAT) ,Asperger Syndrome Diagnostic Scale (ASDS) ,The Childhood Autism Rating Scale (CARS)¹*

KIRISH

XXI asrda autizm sindromi jamiyatda katta global muommoga aylanib bormoqda. Autizm bilan kasallanish statistikasi 30 yil oldin 10 000 kishiga 1 tani tashkil etgan bo'lsa , hozirgi tatqiqotlarga ko'ra 10 000 boladan 50 dan 116 ta bolalarda uchramoqda. Bu ko'rsatkichlar yer yuzidagi umumiy aholining 1% tashkil etadi .² Mamlakatimizda autizm spektridagi buzilishlari ASB diagnostikasi asosan 10 mezonlari asosida klinik-psixik usulda amalga oshiriladi . So'nggi yillarda autizm spektrida buzilishini diagnostika qilish va baholash uchun xorijiy standartlashtirilgan usullar tibbiy amaliyotga faol joriy etilib, bevosti ham klinik ham tibbiy baholashda katta ahamiyatga ega. Eng mashxur usullar:

1. Autism Diagnostic Interview Revised (ADI-R)
2. Autism Diagnostic Observation Schedule (ADOS)
3. Childhood Autism Test (CHAT)
4. Asperger Syndrome Diagnostic Scale (ASDS)
5. The Childhood Autism Rating Scale (CARS)³

Bundan tashqari autizm sindromli bolalarga diagnostika qilishda eng samarali metodikalar bular :

M-CHAT-R (Modified Checklist for Autism in Toddlers) bu metod M-CHAT-R (Bolalardagi autizm uchun o'zgartirilgan nazorat ro'yxati) yosh bolalar uchun o'zgartirilgan autizm skrining testidir.

¹ Касаткин В.Н, Шапошникова А.Ф., Письменная Н.В., Боро дина Л.Г., Сударикова М.А. Опыт применения стандартизи рованных диагностических оценочных шкал в комплексной программе лечебно-коррекционной помощи детям с рас стройствами спектра аутизма. // Детский аутизм: исследо вания и практика: Сборн. матер. гор. научно-практ. конф. М.: Образование и здоровье, 2008 — С. 26–58

² Расстройства аутистического спектра у детей. Научно — практическое руководство./ Под ред. Симашковой Н.В. — М.: Авторская академия, 2013 — 264 с

³ Касаткин В.Н, Шапошникова А.Ф., Письменная Н.В., Боро дина Л.Г., Сударикова М.А. Опыт применения стандартизи рованных диагностических оценочных шкал в комплексной программе лечебно-коррекционной помощи детям с рас стройствами спектра аутизма. // Детский аутизм: исследо вания и практика: Сборн. матер. гор. научно-практ. конф. М.: Образование и здоровье, 2008 — С. 26–58

CASD -Checklist for Autism Spectrum Disorders (Autizm spektrining buzilishi uchun nazorat ro'yxati) - autizm spektrining buzilishi uchun so'rovnoma. Anketa bolalarning aqliy rivojlanish darajasi va autizmning og'irligidan qat'i nazar, autizmi aniqlashning tez va ishonchli usulini taklif etadi. Sinov 2-6 yoshli bolalar uchun tavsiya etiladi. Anketa 15 ta guruhga bo'lingan savollardan iborat bo'lib, ularning har birida 4 ta javob varianti mavjud. CASD testi har tomonlama tahlil qilish maqsadida butun bolaning yaqin atrofi uchun o'tkaziladi

ADOS-2 (Autism Diagnostic Observation Schedule, Second Edition)

ADOS-2 diagnostika usuli autizm spektrining buzilishi diagnostikasini sinovdan o'tkazish uchun xalqaro "oltin standart" hisoblanadi. Bugungi kunda bu usul butun dunyoda qo'llaniladi va autizmi tashxislashning eng ishonchli usuli hisoblanadi.

ADOS 2 ijtimoiy shovqin va muloqot, o'yin, xatti-harakatlar va faoliyatni baholash uchun standartlashtirilgan vositadir. Usul beshta moduldan iborat bo'lib, ularning tanlovi bolaning yoki o'smirning yoshi va nutqini rivojlantirish darajasiga bog'liq.

ADOS 2 diagnostikasi 1,5 yoshdan boshlab qo'llaniladi. O'yin shaklidagi o'rganish 4 moduldan iborat:

- alohida so'zlarda gapira oladigan bolalar uchun,
- bir nechta so'zlardan iborat gaplarni gapirish uchun,
- nutqida ravon bolalar uchun,
- ravon o'smirlar uchun va kattalar.

ADOS-2 autizm testi ASDni aniqlash uchun oltin standart bo'lib, ijtimoiy o'zaro ta'sir va muloqotni baholaydi;

Autizm spektrining buzilishi bo'yicha so'rovnomalardan bir turi bu-CASD hisoblanadi. Autizm spektrining buzilishi bo'yicha so'rovnoma ya'ni CASD Syuzan Dikerson Mayes tomonidan ishlab chiqilgan. Anketa bolalarning aqliy rivojlanish darajasi va autizmning og'irligidan qat'i nazar, autizmi tez va ishonchli tashxislash usulini taklif etadi. 30 ta xarakterli alomatlarning mavjudligi yoki yo'qligi qayd etilgan, bu autizm sindromidagi bolalarni boshqa rivojlanish buzilishlaridan ajratish imkonini beradi. Anketa autizimli bolalarni 99,5% aniqlik bilan aniqlashga qodir. CASD ma'lumotlari autizm uchun umumiy qabul qilingan diagnostika usullariga 93-98% mos keladi, shuningdek, ota-onalar anketani to'ldirganda 90% mos keladi. CASD autizimli bolalar bilan 35 yillik klinik tajribaga ega. Bundan tashqari eng ko'p uchraydigan alomatlarni tasvirlab bergan ota-onalar, o'qituvchilar va shifokorlar yordamida to'plangan ma'lumotlarga asoslanadi. Nashrlarda keltirilgan va tavsiflangan alomatlarning umumlashtirilishi natijasida CASD yaratilgan. CASDni aqliy rivojlanish darajasi va autizmning namoyon bo'lish darajasidan qat'i nazar, bolalarda autizmi tashxislash uchun skrining vositasi deb ham tariflashadi. 1 yoshdan 16 yoshgacha bo'lgan bolalarning ota-onasigina ushbu so'rovnoma usuliga jalb etilishi

mumkin. Usulni qoʻllaydigan mutaxassisning malakasiga qoʻyiladigan talablarni sizga havola etamiz. Ushbu texnikadan foydalanish uchun quyidagi malaka talablariga javob berish kerak: quyidagi mutaxassisliklardan biri boʻyicha diplom (mutaxassislik; magistratura; ilmiy daraja): psixologiya, klinik psixologiya, tibbiyot (nevrologiya, psixiatriya yoki pediatriya). Qoʻllash texnologiyasi: soʻrovnoma ota-onalar (qonuniy vakillar), shifokorlar tomonidan toʻldiriladi. Toʻldirish vaqti 15 daqiqadan oshmaydi. Soʻrovnomada keltirilgan 30 ta alomat mavjud yoki yoʻq deb tasdiqlansa boʻldi.⁴

Autizmdagi ijtimoiy-kommunikativ soʻrovnoma (SCQ)

ASDNI aniqlash #SCQ #asd skriningi #ijtimoiy-kommunikativ soʻrovnoma

SCQ (Social Communication Questionnaire) autizmdagi ijtimoiy – kommunikativ soʻrovnoma. SCQ-bu autizm spektrining buzilishi bilan bogʻliq alomatlarni aniqlashga yordam beradigan skrining usuli. Maykl Rutter, Entoni Beyli E Kettrin Lordtomonidan ishlab chiqilgan. 2003 yil Western Psychological Services, AQSh tomonidan taqdim etilgan. SCQ soʻrovnomasi ikkita shaklni oʻz ichiga oladi: "hayoti davomida" shakli va "hozirgi vaqtda"shakli. Ota-ona yoki vasiy tomonidan toʻldiriladi va 4 yoshdan oshgan, ularning aqliy yoshi 2 yoshdan katta boʻlgan har qanday kishiga nisbatan ishlatilishi mumkin, SCQ dastlab ADI-R texnikasidan foydalanishdan oldin qoʻllaniladigan skrining texnikasi sifatida ishlab chiqilgan. Bundan tashqari ADOS texnikasidan foydalanishdan oldin differensial maqsadida SCQ ni qoʻllanilishi mumkin.⁵

Tezlik va foydalanish qulayligi tufayli SCQ texnikasi autizm spektrining buzilishini operativ tekshirish uchun ideal vosita boʻlib, oʻz vaqtida aralashuv va yordamni boshlash imkonini beradi. 4 yoshdan oshgan autizmga shubha qilingan bolalar, agar aqliy yosh 2 yoshdan katta boʻlgan bolalarga nisbatangina bu usulni qoʻllash mumkin. Ushbu texnikadan foydalanish uchun quyidagi malaka talablariga javob berish kerak: quyidagi mutaxassisliklardan biri boʻyicha diplom (mutaxassislik; magistratura; ilmiy daraja): psixologiya, klinik psixologiya, tibbiyot (nevrologiya, psixiatriya yoki pediatriya). Qoʻllash texnologiyasi esa quyidagicha anketa ota-onalar (qonuniy vakillar) tomonidan toʻldiriladi. Tarkibi boʻyicha soʻrovnoma ikkita shakldan iborat boʻlib, ularning har biri 40 ta savoldan iborat boʻlib, ikkita muqobil javob - " ha

⁴ Sorokin A. B., Zotova M. A., Korovina N. yu.o'qituvchilar va psixologlar tomonidan "autizm spektri" maqsadli guruhini aniqlash uchun skrining usullari // psixologik fan va ta'lim. 2016. 21-jild. № 3. 7-15 betlar.
doi:10.17759/pse.2016210302

Batishcheva T. I., Korovina N. yu., Axadova L. ya., Sorokin A. B., Zotova M. A., Portnova A. A. autizm spektrining buzilishini erta aniqlashning skrining usullari // bolalar va o'smirlar reabilitatsiyasi. 2016. 28-jild № 3. 34-36 betlar.
eLIBRARY ID: 28102226

⁵ Mamoxina U. A., Sorokin A. B. autizm spektridagi kasalliklarni aniqlash uchun diagnostika vositalaridan (SCQ va ADOS) foydalanishda ota-onalar bilan hamkorlik qilish // autizm spektri buzilgan bolalarni kompleks qo'llab-quvvatlash. II Butunrossiya konferentsiyasi materiallari to'plami, Moskva, 2017 yil 22-24 noyabr, 181-185 betlar Rinc tarkibiga kiradi

" va "yo'q"dan birini belgilashlari lozim. "Hayoti davomida" shakli bolaning butun rivojlanish tarixini hisobga olgan holda to'ldiriladi va undan foydalanish quyidagi natijalarni beradi. "Hozirgi vaqtda" shakli so'nggi 3 oy ichida bolaning xatti-harakatlari bilan to'ldiriladi va olingan natijalar uning kundalik hayotiy tajribasini tushunishga, davolanish jarayonini baholashga va o'quv rejasini tuzishga imkon beradi. Har bir shaklni to'ldirish uchun taxminan 10 daqiqa, natijalarni hisoblash uchun esa 5 daqiqadan kam vaqt ketadi.⁶ Dastlabki nashr etilganidan beri CARS autizmni baholashning eng keng tarqalgan va empirik tasdiqlangan usullaridan biriga aylandi. Bu, ayniqsa, autizmli bolalar va og'ir kognitiv nuqsoni bo'lgan bolalarni farqlashda, shuningdek, yengil va o'rtacha darajadagi autizmni og'irdan farqlashda samarali ekanligini isbotladi. Qayta ko'rib chiqilishlar natijasida CARSning ikkinchi nashri shkalaning klinik qiymatini kengaytirdi va uni yuqori funktsional autizmli odamlar uchun ko'proq moslashtirdi. CARS2ning yana afzal tomonlaridan biri shundaki birinchi nashrdagi testning soddaligi, qisqaligi va ravshanligini saqlab qolgan holda, CARS2 diagnostika ma'lumotlarini birlashtirishga, funktsionallikni aniqlashga, ota-onalar bilan fikr-mulohazalarni taqdim etishga yordam beradigan shakl va xususiyatlarni o'ziga qo'shadi. Rossiyada internetda mavjud bo'lgan CARSning birinchi nashrining tarjimasi ikkinchi nashriga qaraganda keng qo'llaniladi. CARSning maqsadi autizmli bolalarni aniqlash va to'g'ridan-to'g'ri kuzatishga asoslangan miqdoriy baholash orqali simptomlarning og'irligini aniqlash va skrining qilish hisoblanadi. 2 yosh va undan katta bolalar bu usulga jalb etiladi. Ushbu texnikadan foydalanish uchun quyidagi malaka talablariga javob berish kerak: quyidagi mutaxassisliklardan biri bo'yicha diplom (mutaxassislik; magistratura; ilmiy daraja): psixologiya, klinik psixologiya, tibbiyot (nevrologiya, psixiatriya yoki pediatriya). Qo'llash texnologiyasi esa quyidagidan iborat: ota-onadan olingan kuzatuv va ma'lumotlar asosida mutaxassis tomonidan to'ldiriladi.⁷

2 yoshdan 6 yoshgacha bo'lgan bolalarda autizmni aniqlash uchun CARS shkalasi

Diagnostik sinovdan o'tkazish.

CARS - eng ko'p qo'llaniladigan vositalardan biridir. Reyting ko'rsatkichlari baland diagnostikalardan biridir. Bolalik autizmini baholash shkalasi (CARS) asosida

⁶ Sorokin A. B., Zotova M. A., Korovina N. yu.o'qituvchilar va psixologlar tomonidan "autizm spektri" maqsadli guruhini aniqlash uchun skrining usullari // psixologik fan va ta'lim. 2016. 21-jild. № 3. 7-15 betlar.
doi:10.17759/pse.2016210302

Batisheva T. I., Korovina N. yu., Axadova L. ya., Sorokin A. B., Zotova M. A., Portnova A. A. autizm spektrining buzilishini erta aniqlashning skrining usullari // bolalar va o'smirlar rehabilitatsiyasi

⁷ CARS shkalasi eng ko'p ishlatiladigan skrining vositalaridan biridir. Mualliflar: Eric Schopler, PhD, Mary E. Van Bourgondien, PhD, Glenna Janette Wellman, PhD, and Steven R. Love, PhD.

ishlab chiqilgan bo'lib, bolaning xulq-atvorini klinik kuzatish, minimal tayyorgarlikni talab qiladi. Bu shkala bilan ishlash autizm va simptomlarini dastlabki tekshirish uchun ham xizmat ko'zda tutilgan. Bu diagnostika 2-4 yoshli bolalar uchun qo'llaniladi. Ushbu diagnostikadan foydalanib, ota-onalar va mutaxassislar autizmni otistik xatti-harakatlarini og'irligini baholashlari mumkin. U 15 ta funktsional sohadan iborat (boshqalar qatorida, boshqa odamlarga munosabat, taqlid, ta'sir, muloqot, umumiy taassurot kabilar). Diagnostikani baholash 4 darajani o'z ichiga oladi - mos keladigan xatti-harakatlardan yoshi, odatdagidan ancha chetga chiqadigan xatti-harakatlarga e'tibor qaratiladi. CARS barcha yosh guruhlari uchun, jumladan, erta yoshda ham foydalanish mumkin. Taklif etilgan variantlar bilan javob yonida ko'rsatilgan ballni aniqlashda foydalanishingiz kerak. Sinov javoblarini hisoblashda oraliq qiymatlarni (1,5, 2,5, 3,5) ham hisobga olishingiz ham kerak.

CARS reyting shkalasi elementlari quyidagilardir:

1. Odamlar bilan munosabatlar:

Qiyinchiliklarning yo'qligi - bolaning xatti-harakati barcha zarur yosh mezonlarga javob beradi. Bunday hollarda uyatchanlik yoki notinchlik paydo bo'lishi mumkin vaziyat notanish - 1 ball;

vaziyat notanish xarakterga ega - 1 ball;

Yengil qiyinchiliklar - bola tashvishlanadi, to'g'ridan-to'g'ri qochishga harakat qiladi, e'tibor yoki muloqot bo'lgan hollarda suhbatni to'xtatadi. Tabiatan obsesif va tashabbusi bilan kelmaydi. Bir xil bolalar bilan solishtirganda kattalarga nisbatan noqulaylik yoki haddan tashqari qaramlik muammolar ham paydo bo'lishi mumkin - 2 ball;

Mo'tadil xarakterdagi qiyinchiliklar - bu turdagi og'ishlar bilan ifodalanadi ajralishni ko'rsatish va kattalarga e'tibor bermaslik. Ba'zi hollarda bolalarning e'tiborini jalb qilish uchun qat'iylik talab etiladi. Bola o'z xohishiga binoan juda kamdan-kam hollarda siz bilan bog'lanadi - 3 ball;

Munosabatlardagi jiddiy muammolar - bola juda kam hollarda javob beradi va boshqalar nima qilayotganiga hech qachon qiziqish bildirmaydi - 4 ball;

2. Taqlid va taqlid qobiliyatlari:

Qobiliyatlar yoshga to'g'ri keladi - bola osongina tovushlar, tana harakatlari, so'zlarni ifodalay oladi - 1 ball;

Taqlid qilish qobiliyatlari biroz buzilgan - bola qiyinchiliksiz takrorlaydi oddiy tovushlar va harakatlar. Keyinchalik murakkab simulyatsiyalar kattalar yordamida amalga oshiriladi - 2 ball;

O'rtacha buzilish darajasi - bolaga tovushlar va harakatlarni takrorlash uchun tashqaridan yordam va sezilarli kuch talab qiladi - 3 ball;

Taqlid bilan jiddiy muammolar - bola harakat qilmaydi, kattalar yordamida ham akustik hodisalar yoki jismoniy harakatlarga taqlid qilish - 4 ball.

3. Hissiy fon: hissiy normal javob - bolaning hissiy reaksiyasi izchil vaziyatlarda mos. Yuz ifodasi, turishi va xatti-harakatlar sodir bo'layotgan hodisaga qarab o'zgaradi - 1 ball;

Kichik tartibsizliklar mavjud - ba'zan bolalarcha his-tuyg'ularning namoyon bo'lishi haqiqat bilan bog'liq bo'lmaydi - 2 ball;

CARS diagnostikasini ushbu savollar orqali bosqichma-bosqich amalga oshiriladi.

XULOSA

CARS - eng ko'p qo'llaniladigan vositalardan biridir. Reyting ko'rsatkichlari baland diagnostikalardan biridir. Autizm diagnostikasi innavatsion usullari bo'lgan M-CHART, SCQ, CARS, CASD. Ular autizm sindromini o'ta aniqlik bilan aniqlashda barcha xususiyatlari qaysi darajada ekanligini samarali ko'rsatib beradi. Ushbu usullarda ishlab chiqilgan baholash mezonlari boshqa buzilishlar bilan o'ta aniqlik bilan farqlashi yordamida ertaroq korreksiyalash bosqichiga o'tib autizmni bartaraf etishga o'tilmoqda.

-O'zbekiston ko'p tarmoqli ixtisoslashtirilgan maktabgacha ta'lim tashkilotlarida ota-onalarning vaqtini tejash va qulaylik yaratish uchun autizm sindromli bolalarni tashxislashning innovatsion instrumenti sifatida M-CHART testini online google so'rovnoma tarzida o'tkazish maqsadga muvofiqdi

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Расстройства аутистического спектра у детей. Научно — практическое руководство. / Под ред. Симашковой Н.В. — М.: Авторская академия, 2013 — 264 с

2. Касаткин В.Н., Шапошникова А.Ф., Письменная Н.В., Бородина Л.Г., Сударикова М.А. Опыт применения стандартизированных диагностических оценочных шкал в комплексной программе лечебно-коррекционной помощи детям с расстройствами спектра аутизма. // Детский аутизм: исследования и практика: Сборн. матер. гор. научно-практ. конф. М.: Образование и здоровье, 2008 — С. 26–58

3. Sorokin A. B., Zotova M. A., Korovina N. Yu. o'qituvchilar va psixologlar tomonidan "autizm spektri" maqsadli guruhini aniqlash uchun skrining usullari // psixologik fan va ta'lim. 2016. 21-jild. № 3. 7-15 betlar.
doi:10.17759/pse.2016210302

4. Batisheva T. I., Korovina N. yu., Axadova L. ya., Sorokin A. B., Zotova M. A., Portnova A. A. Autizm spektrining buzilishini erta aniqlashning skrining usullari // bolalar va o'smirlar rehabilitatsiyasi. 2016. 28-jild № 3. 34-36 betlar. eLIBRARY ID: 28102226

5. Mamoxina U. A., Sorokin A. B. Autizm spektridagi kasalliklarni aniqlash uchun diagnostika vositalaridan (SCQ va ADOS) foydalanishda ota-onalar bilan hamkorlik

qilish // autizm spektri buzilgan bolalarni kompleks qo'llab-quvvatlash. II Butunrossiya konferentsiyasi materiallari to'plami, Moskva, 2017 yil 22-24 noyabr, 181-185 betlar Rinc tarkibiga kiradi

6.Sorokin A. B., Zotova M. A., Korovina N. Yu. O'qituvchilar va psixologlar tomonidan "autizm spektri" maqsadli guruhini aniqlash uchun skrining usullari // psixologik fan va ta'lim. 2016. 21-jild. № 3. 7-15 betlar. doi:10.17759/pse.2016210302

7.Batisheva T. I., Korovina N. yu., Axadova L. ya., Sorokin A. B., Zotova M. A., Portnova A. A. Autizm spektrining buzilishini erta aniqlashning skrining usullari / / bolalar va o'smirlar reabilitatsiyasi

CONTENTS		
1.	Ximmataliyev Do'stnazar Omonovich, Raxmatullayeva Madinaxon Murodjon qizi AUTIZM SINDROMLI BOLALARNI DIAGNOSTIKA QILISHNING MOHIYATI.....	5
2.	Iskandarova Ruxshona Sherali qizi, Ozodqulov Olimjon Bahodir o'g'li TA'LIM VA AQLIY TARAQQIYOTL.....	13
3.	Abdusattarova Zilola Abdurazzoq qizi TEMPERAMENT VA UNING TIPLARI	20
4.	Iskandarova Ruxshona Sherali qizi, Ozodqulov Olimjon Bahodir o'g'li TA'LIM VA BILIMLARNI O'ZLASHTIRISHNI BOSHQARISH MUAMMOLARI HAMDA IMKONIYATLARI.	25
5.	Abdakimova Mamlakat Abdusamad qizi STRESS HOLATI DIAGNOSTIKASI VA UNING TURLARI	32
6.	Dustov Sunatullo Raxmanovich METHODOLOGY OF FORMING SOCIAL-ENVIRONMENTAL THINKING OF CLASS III STUDENTS IN EXERCISES OUTSIDE THE CLASSROOM	35
7.	Abdurahmonova Ruxshona Shodmonbek qizi, Norboyeva Nozima Oybek qizi YOSH VA PEDAGOGIK PSIXOLOGIYA FANINING VAZIFALARI VA RIVOJLANISH BOSQICHLARI	41
8.	Xukumov G'anisher Alisher o'g'li OTA-ONALAR VA FARZANDLAR O'RTASIDAGI MUNOSABATLAR PSIXOLOGIYASI	48
9.	Dustov Sunatullo Raxmanovich METHODOLOGY OF FORMING SOCIAL-ECOLOGICAL THINKING OF 3rd CLASS STUDENTS	53
10.	Iskandarova Ruxshona Sherali qizi, Ozodqulov Olimjon Bahodir o'g'li O'QITUVCHI PSIXOLOGIYASI	58
11.	Shahzoda Djulliyeva Shavkat qizi, Andunodirova Charosxon Bobir qizi ONTOGENEZNING ILK BOSQICHLARIDA PSIXIK RIVOJLANISH XUSUSIYATLARI	65
12.	Yo'ldashova Marjona Bahodir qizi, Ozodqulov Olimjon Bahodir o'g'li RAHBAR QOBILIYATI KOMPONENTLARI. RAHBARLIK SIFATLARI	72
13.	Choriyeva Sobida Mehmonovna, Qo'ldosheva Marjona Shuhrat qizi	78

	O'YINNING MAKTABGACHA YOSH DAVRIDA PSIXIK RIVOJLANISHDA TA'SIRI	
14	Iskandarova Ruxshona Sherali qizi, Ozodqulov Olimjon Bahodir o'g'li MEHNAT PSIXOLOGIIYASI HAQIDA TUSHUNCHA.	84
15	Saitmurodova Gulbaxor Xolmurod qizi, Mengboyeva Muborak Guoomjon qizi MAKTABGACHA YOSH DAVRIDA PSIXIK RIVOJLANISH XUSUSIYATLARI	90
16	Iskandarova Ruxshona Sherali qizi, Ozodqulov Olimjon Bahodir o'g'li YOSHLARNING OILAVIY HAYOTGA TAYYORLIK MUAMMOSI	96
17	Iskandarova Ruxshona Sherali qizi, Ozodqulov Olimjon Bahodir o'g'li TARBIYA JARAYONINING PSIXOLOGIK ASOSLARI.	102
18	Norboyeva Dilshoda Norqulovna, Adambayeva Umida Qadambay qizi KICHIK MAKTAB YOSHI DAVRIDA PSIXIK RIVOJLANISH XUSUSIYATLARI	109
19	Sanobar Tajibayeva G'ofurjan qizi, Mominova Maxliyo Oybek qizi AKSELERATSIYA JARAYONINING INSON PSIXIKASIGA TA'SIRI	116
20	Xudoyberdiyeva Marjona Vahobjon qizi, Muhammadiyeva Mushtariy Baxtiyor qizi O'SMIRLIK DAVRIDA PSIXIK RIVOJLANISH XUSUSIYATLARI	123
21	O'rinboyeva Xumora Akmal qizi, Murodova Feruza Bahodir qizi YETUKLIK DAVRI PSIXOLOGIK XUSUSIYATLARI	129
22	Qo'ng'irov Suyun Murodilla o'g'li, Komiljonova Sevinch Azamat qizi TALABALARNING QADRIYATLARNI ASSIMILYATSIYA QILISH ASOSIDA IJTIMOIY MOSLASHUVI MUAMMOLARI	134
23	Turg'unpo'latova Mushtariy Baxrom qizi, Maxliyo Pardayeva Gayratovna, Komiljonova Sevinch Azamat qizi SHAXSLARARO MUNOSABATLARDA MUOMALA MUAMMOSINING PSIXOLOGIK TALQINI	140
24	Muxsimov Ro'zmatjon Fazliddin o'g'li, Sobirova Lazzat Xayrulla qizi, Komiljonova Sevinch Azamat qizi O'SPIRINLARDA HUQUQIY ONGNI RIVOJLANTIRISHNING FALSAFIY VA PSIXOLOGIK TALQINI	145

25	Sharifboyeva Sohiba Zokirjon qizi, Xaydarov Muhridin Nuriddin o'g'li BARKAMOL AVLOD TARBIYASIDA TA'LIM VA TARBIYA UYG'UNLIGI	151
26	Ergasheva Mazluma Xusan qizi MULOQOT VA SHAXSLARARO PSIXOLOGIYASI	156
27	Ergasheva Mazluma Husan kizi METHODS OF PSYCHOLOGY	160
28	A.Izzatullayev DIFFERENTIAL APPROACH TO DEVELOPING AGILITY IN 5TH-6TH GRADE STUDENTS OF VARIOUS SOMATOTYPES	163
29	A.A.Mahmudjonov, B.Sh.Soyibjonov THE ROLE OF PHYSICAL EDUCATION TEACHERS IN ORGANIZING PHYSICAL EDUCATION LESSONS IN GENERAL EDUCATION SCHOOLS	168
30	Bekimbetova Intizar Batirbekovna BOSHLANG'ICH SINFLARDA MENTAL ARIFMETIKANING O'RNI	173
31	Abdakimova Mamlakat Abdusamad kizi PSYCHOLOGY OF OLD AGE (GERENTOPSYCHOLOGY)	177
32	Pardabayeva Madinabonu Saydulla qizi JISMONIY MASHQLAR ORQALI STRESSNI KAMAYTIRISH USULLARI	181
33	Nodirov Alisher Avazovich, Kholdorova Rukhsora Soyibjon daughter MOLAR AND NORMAL CONCENTRATION	184
34	Kholmatova Asila Menglimurod qizi PROSPECTS FOR REMOTE FINANCIAL SERVICES IN COMMERCIAL BANKS	188
35	Sh.E.Tolibova DISTRIBUTION OF LEISHMANIASIS IN THE OLD WORLD AND ANALYSIS OF PATIENTS WITH LEISHMANIASIS	192

AKADEMIC JOURNAL OF EDUCATIONAL RESEARCH (AJER)
international scientific journal
2-son

Nashr qilingan sana: 27.02.2025.
Shrift: "Times New Roman".

“ACADEMIC JOURNAL” MCHJ

Manzil: 700096, Toshkent shahri, Chilozor tumani, Bog‘iston ko‘chasi, 116/6.
www.ajeruz.com, info@ajeruz.com, +998950457172